

VELJA DEYÐÐAN Í PROTEST

VIÐ **JÖVNUM** MILLUMBILUM ERU **DRAMATISKAR** MYNDIR Í **FJÖLMÍÐLUNUM** AV BUDDISTISKUM **MUNKUM**, IÐ HAVA SETT **ELD** Á SEG **SJÁLVAR**. TALAN ER UM TAÐ **ULTIMATIVA** POLITISKA **MÓTMÆLIÐ**, VIÐ **EGNUM** DEYÐA SUM **ENDAMÁL**. MEN **HVAT** FÆR EITT **MENNISKJA** TIL AT VELJA HENDAN **MÓTMÆLISHÁTTIN**?

BAKGRUND

Janus á Ryggi
post@sosialurin.fo

Søgan byrjar 11. júní 1963 í býnum Saigon, núverandi Ho Chi Minh City, í Vietnam. Buddistiskur munkur Thich Quang Duc er stigin úr einum bili og hefur sett seg niður við ein krossveg við nógvari ferðslu. Rundanum hann standa eini 300 buddistiskir munkar og nonnur. Tey mótmæla katólsku familjunni, ið hefur ræðið á stjórnini í Suður Vietnam. Familjan hefur ført ein harðrendan politikk mótmælis buddistiska meirilutanum í landinum; eitt nú við at banna religiøs sum fløgum í býnum Hué, ið er ein kjarna í Vietnameseiskari buddismu. Stuttu tíð undan hava stór mótmæli verið ímóti stjórnini, við teirri avleiðing, at 9 fólk lata lív. Hetta elvir til ógvuslig mótmæli ímóti stjórnini frá buddistiska meirilutanum, og henda dagin vóna buddistiskir munkarnir at vekja samhugan hjá bæði almenningi og politisku skipanini með alla. Vónin er eisini at vekja amerikonsku stjórnina, ið lutvíst stuðlar stjórnini í Suður Vietnam. Ein annar munkur nærkast Thich Quang Duc, ið situr í miðjuni á mannamúgvuni, og hellir bensin á

hann. Thich Quang Duc festir sjálvur í ein sváulpinn og er bráðliga í stórum flammum. Eygnavitnir siga frá, at hann situr sum eitt lotus blomstur og mediterar uttan at røra seg. Eygnavitni eru skelkað, men mannamúgvunum uttanum forðar slökkiliðnum, sum er ávegis, at koma til. Og Thich Quang Duc brennir út aftaná nakrar minuttir.

Aftan á kemur fram, at hendingin er væl og virðiliga lögð til rættis. Munkarnir hava frammanundan boða útlendskum fjölmiðlafólki frá, at okkurt stórslegið fór at henda dagin. Amerikanski tíðindamaðurin Malcolm Browne tekur eina mynd av hendingini, ið fer sum eldur kring allan heim. Keldur siga frá, at John F. Kennedy forseti skal hava sagt »Jesus Christ!«, tá hann sá myndina í bløðunum stutt eftir og seinni, at »eingin mynd í søguni hefur vakt so sterkar kenslur sum henda«. Hendingin vendir heimsopinið ímóti stjórnini í Suður Vietnam og elvir til stór og umfatandi mótmæli ímóti forsetanum Diem, ið verður settur av við einum stjórnarkvetti nakrar fáar mánaðir seinni.

Hví velja pínufullan deyða?

Oxford sosiologurin Michael Biggs hefur víst á, at fyrirbrigdi sjáldseldseting

sum politiskt protest amboð hefur sínar røtur í dramatisku hendingini 11. júní 1963. Sambært honum er sera avmarkað søguliga við slíkum hendingum áðrenn hesa, men aftaná er tað vorðið alsamt meiri vanligt at nýta ultimativa sjálvs-offrið sum politiskt protest amboð. Hendingin elvdi til eftirgerð ymsastaðni í heiminum og gjørdist legitimur partur av framferðarháttinum hjá summum mótmælissrøslum. Í dagsins tíðindaflutningi eru tað serliga myndir av sjáldseldsetingum í Tibet, ið mótmæla kinesiska yvirræðinum á landinum, ið fylla mest. Men hóast sjáldseldsetingar eru serliga kendar frá úrvaldum asiatiskskum londum, eru tær eisini kendar í USA, Eystureuropa og millum kurdisk uppreistrarfólk.

Eftir stendur stóri spurningurin: hví velja summi at taka egið lív í einum politiskum mótmæli, heldur enn at velja onkran annan hátt at mótmæla órættvísi? Og hví velja so ógvusligan og pínufullan deyða sum sjáldseldseting? Michael Biggs hefur í granskning sínari lagt dent á, at greina eina ørgrynna av yvirlýsingum og brøvum, ið annaðhvørt eru framleiddar av offrunum sjálvum ella viðhaldsfólki. Hann kemur til ta niðurstøðu, at talan aloftast er um, at drúgt umhugsni og ráðlegging

liggur aftanfyri gerðirnar. Serliga tvey endamál koma til sjóndar: vónin um at broyta almenna meining og hugsan um eina ávísa sök, umframt at vekja ídni í viðhaldsfólki at berjast fyri søkini. Sostatt er endamálið oftast ein kollektiv sök og ikki eitt einstaklinga projekt. Michael Biggs vísir sostatt aftur, at talan skuldi verið um fólk, ið eru serliga illa fyri sálarliga ella løtt offur fyri politiskum heilavaski. Tvørturímóti metir hann, at talan ofta er um persónar, ið hava fult ræði á egnum kenslum og æltanum. Í nógvum førum elvir eldseting tó ikki til deyða, men lívslangan skaða, t.d. kann vera at onkur traðkar til, áðrenn eldurin ger av við persónin. Í teimum førunum hefur Michael Biggs staðfest, at tey flestu sum yvirleva, ikki angri sína gerð.

Treyðugt so hefur Michael Biggs funnið nøkur dømi um, at summi velja henda útvegin av meiri sjálvsøknum ávum. Sambært honum lýsa summi gerðina sum ein seinasta útveg úr politiskum og persónligum vónloysi. Ímeðan onnur lýsa dramatisku gerðina sum eitt slag av endurgjaldi fyri at miseydnast í lívinum og ikki liva upp til moralsk krøv, um til dømis familja ella samfelag hava sett.

At so pínifullur og dramatiskur fram-

